

NEWS BRIEF

HANDICAP OG UDDANNELSE

UDDANNELSE GØR DET NEMMERE AT HÅNDTERE ET HANDICAP

Jo mere veluddannet man er, desto bedre er man til at cope med eller håndtere et opstået handicap i forhold til såvel job som sociale aktiviteter. Det viser et nyt og netop offentliggjort studie fra SFI.

Mennesker, som har en længere uddannelse med sig, er bedre til at håndtere et opstået handicap, end mennesker, som højst har 8 års skolegang. Med en uddannelse i bagagen vokser den enkeltes evne til at håndtere et handicap og enten vende tilbage til arbejdsmarkedet eller begynde i et nyt job på trods af handicapet. Samtidig påvirker uddannelsesniveaulet evnen til at håndtere et handicap i forhold til at deltage i sociale aktiviteter og arrangementer lige fra kulturelle begivenheder og frivilligt arbejde til en middag i byen, foreningsmøder og kurser på aftenskole.

Markante forskelle på, hvordan de undersøgte grupper klarer sig i forhold til job og deltagelse i forskellige sociale og kulturelle aktiviteter

- Knap 40 pct. er i job
- Ca. 50 pct. deltager i sociale aktiviteter en gang om måneden
- 15 pct. deltager i kulturelt arrangement 1 gang om måneden

Skolereform 1975

- 68 pct. er i job
- 65 pct. deltager i sociale aktiviteter en gang om måneden
- Godt 30 pct. deltager i kulturelt arrangement 1 gang om måneden

10 år gange før skolereform

10 år gange efter skolereform

FAKTA

- Uddannelse har en direkte indflydelse på, hvor godt det enkelte menneske forstår at håndtere et handicap, som opstår efter endt uddannelse
- Mennesker med en højere uddannelse bevarer i højere grad end kortuddannede en tilknytning til arbejdsmarkedet efter at være blevet handicapet
- Mennesker med en højere uddannelse deltager i højere grad end kortuddannede i sociale og kulturelle aktiviteter efter at være blevet handicapet
- Højere uddannelse giver den enkelte redskaber til at opsøge de faktorer, eksempelvis social støtte, rådgivning og særlige arbejdspladsordninger, der forbedrer håndteringen af det opståede handicap.

Baggrunden for dette News Brief er den videnskabelige artikel "Identifying the effects of education on the ability to cope with a disability among individuals with disabilities", der er skrevet af Steen Bengtson, seniorforsker ved SFI, og Nabanita Datta Gupta, professor ved Institut på Økonomi på Aarhus BSS/Aarhus Universitet. Artikel er publiceret online i det videnskabelige tidsskrift *PLOS One* i marts 2017 og viser gennem en analyse af omfattende data, hvordan uddannelse påvirker positivt i forhold til den enkeltes håndtering af handicap, der er erhvervet sent i livet. Analysen er støttet finansielt af Det Frie Forskningsråd.

Det er den overordnede konklusion på en ny stor undersøgelse af, hvilken betydning uddannelsesniveaet har for, hvordan det enkelte menneske håndterer eller coper med et handicap, som opstår efter endt uddannelse – en situation, som en del mennesker vil opleve at stå i på et tidspunkt i deres voksenliv.

"Det skelsættende ved dette studie er, at vi kan påvise ikke bare en sammenhæng, men en direkte årsagssammenhæng mellem det at have en uddannelse og evnen til positivt at kunne håndtere et opstået handicap i forhold til ens job og sociale liv," siger Steen Bengtsson, seniorforsker ved SFI.

Forskerne har i deres undersøgelse inddraget en række andre faktorer, som kan tænkes at spille ind i forhold til den enkeltes håndtering af sit handicap. Det drejer sig om faktorer som motivation, indsigt i sociale støtteordninger og rådgivning samt et rummeligt arbejdsmarked med mulighed for at tilpasse jobbet til den enkelte via praktiske og økonomiske støtteordninger. Desuden har forskerne taget højde for en generel udvikling over tid i forhold til tilbøjeligheden til at tage uddannelse og forskellige dimensioner af coping.

"Når vi i modellerne tager højde for de enkelte faktorer, så taler alt for, at selv om eksempelvis motivation er en central faktor, så er motivation ligesom kendskab til sociale støtteordninger og mulighederne på arbejdsmarkedet en faktor, der er drevet af uddannelsesniveaet. Det er uddannelsen, der er den bagvedliggende eller

betydende faktor for de andre faktorer. Viden om sociale støtteordninger er eksempelvis større hos dem med en længere uddannelse. Omkring 20 pct. færdiggør fortsat ikke mere end 9 års uddannelse. Vores resultater viser, at de vil have problemer med at cope med et handicap senere i livet," siger Steen Bengtsson.

UDDANNELSE ER MERE END VEJEN TIL ET JOB

Det faktum, at uddannelse i sig selv har en afgørende betydning for, hvordan den enkelte tilpasser sig til et liv med handicap, kan ifølge Steen Bengtsson især bruges af de politikere, som arbejder med hele uddannelsesområdet.

"Når der er en positiv effekt af uddannelse, kan det være en politisk prioritering at understøtte uddannelse for at hjælpe dem, som har en delvis arbejdsevne, til enten at vende tilbage til eller begynde på et job," siger Steen Bengtsson og fortsætter:

"Samtidig viser undersøgelsen, at der kan være fornuft i ikke udelukkende at betragte uddannelse som en nytteorienteret indsats med et job som mål. Uddannelse er også vigtigt for vores evne til at håndtere forskellige sociale udfordringer og tilpasse os nye forhold. Derfor giver det mening, at vi uddanner mennesker med handicap, uden at det er med et job for øje, men fordi uddannelse gør, at man klarer sig bedre socialt, har en bedre livskvalitet og får noget ud af sit liv. Man bliver en bedre aktør i samfundet. Hvis folk mistrives, skal samfundet jo typisk gribe ind, men når folk trives, er det ikke nødvendigt."

FAKTA

KORT OM UNDERSØGELSENS DELTAGERE

- I alt 2.814 personer i alderen 40-60 år indgår i undersøgelsen
- 43 pct. af dem er påvirket af skolereformen fra 1975
- I gennemsnit har deltagerne haft deres handicap i en fjerdedel af deres liv. Kun 2 pct. er født med deres handicap
- 84 pct. har mindst 9. klasses eksamen
- 38 pct. kender til rådgivningsordninger
- 43 pct. kender til offentlige støtteordninger
- 28 pct. har gavn af særlige ordninger på arbejdspladsen
- 13 pct. siger, at de har en lav motivation
- Gennemsnitligt vurderer deltagerne sværhedsgraden af deres handicap til 0,35 på en skala fra 0-1.

DEFINITION AF COPING

Begrebet coping bruges bredt i forskningen på sundhedsområdet, men begrebet savner fortsat en præcis definition. I dette studie defineres coping som: De handlinger, der gennemføres med det formål at håndtere en stressfuld situation, der er skabt af kronisk sygdom eller handicap.

SKOLEREFORM OG VELFÆRDSSYSTEM GØR UNDERSØGELSEN MULIG

For at komme tættere på en egentlig årsagssammenhæng mellem uddannelse og evnen til at håndtere et opstået handicap, har forskerne gennemført et naturligt eksperiment ved at analysere og sammenligne data for ti årgange før og efter skolereformen i 1975. Hvor det inden reformen var op til skolen at vurdere, om en elev kunne fortsætte i skolen efter en 7. klasses eksamen, blev det efter 1975 obligatorisk for alle at gennemføre mindst 9 års skolegang. Ved at analysere årgange, hvor eleven kunne sige nej til mere skolegang, med årgange, som er blevet tvunget til minimum 9 års skolegang, bliver det muligt at udlede betydningen af selve uddannelsen.

Desuden udnytter undersøgelsen det forhold, at det universelle danske velfærdssystem giver mennesker med handicap lige og gratis adgang til stort set alle former for lægebehandling og ydelser, akut behandling, transport og skattefinansieret uddannelse. Samtidig er de danske arbejdspladser blandt dem i verden, der har flest muligheder for at inkludere handicappede på arbejdspladsen via diverse praktiske og økonomiske støtteordninger. Det betyder, at en social-økonomisk udviklingstendens i forhold til håndteringen af handicap i langt mindre grad kan tilskrives forskelle i faktorer som adgangen til behandling, uddannelse og job, end det er tilfældet i andre lande. I den kontekst bliver det muligt for de danske forskere at undersøge uddannelsens – og andre faktorerers – betydning for evnen til at leve med et handicap.

RELATERET FORSKNING

Forskning i uddannelsesniveaueets betydning for udviklingen og håndtering af handicap er ikke ny. Tidligere studier har vist, at jo bedre uddannet man er, desto lavere er risikoen for, at man udvikler et handicap – blandt andet fordi jobs til veluddannede typisk ikke rummer så stor en risiko for at komme til skade. Det ses blandt andet i et studie fra Melzer m.fl. fra 2001, der påviser, at mænd med 7 års skolegang har 65 pct. større risiko for at pådrage sig et handicap end mænd med minimum 12 års uddannelse. For kortuddannede kvinder er risikoen 70 pct. større. Til gengæld finder Melzer m.fl. ingen forskel på de to gruppers evne til at komme sig eller i forhold til deres risiko for at dø efter at have pådraget sig et handicap. Et andet studie fra USA har vist, at ældre mennesker med en højere uddannelse er mindre påvirket af deres handicap end dem med mindre uddannelse. Desuden vil de bedre uddannede i højere grad betale sig til personlig hjælp, lige som de i højere grad bruger teknologiske hjælpemærktøjer i hverdagen (se Cutler & Lleras-Muney, 2006).

Der er således i litteraturen god evidens for, at der er en sammenhæng mellem uddannelse og den enkeltes evne til at håndtere sit handicap. Til gengæld har kun få studier beskæftiget sig med, om der er en egentlig årsagssammenhæng – eller om uddannelse som faktor blot dækker over andre mere betydningsfulde faktorer.

Steen Bengtsson og Nabanita Datta Guptas studie bidrager med nye indsigter omkring netop en årsagssammenhæng – altså om uddannelse alene kan siges at have betydning for måden, man håndterer et opstået handicap. I deres undersøgelse inddrager de M. Grossmans (1972) sundhedsøkonomiske teori om, at helbred kan ses som en form for forretning, hvor investorerne kombinerer tid og forskellige faktorer i 'markedet' for at investere bedst muligt og dermed undgå, at deres helbred forringes. Inden for den ramme bliver det vigtigt, hvor godt den enkelte er i stand til at opsøge og bruge de faktorer, eksempelvis rådgivning og støtteordninger, der kan give afkast ikke alene her og nu, men også på sigt. Mennesker med længere uddannelse vil i højere grad end dem med en lavere uddannelse være i stand til at finde og investere tid og kræfter i de elementer, der kan gavne deres helbred, fordi de har en forventning om, at det giver dem en helbredsmæssig gevinst. Motivation som en særlig iboende faktor hos den enkelte vil være en drivkraft for at gennemføre en uddannelse – der igen vil være en animerende faktor for, at den enkelte opsøger de indsatser, der kan forbedre helbredet og understøtte håndteringen af handicapet.

MERE VIDEN?

Kontakt:

Seniorforsker Steen Bengtsson, sb@sfi.dk, tlf.: 3348 0867

Kommunikationschef Ulla Haahr, uha@sfi.dk, tlf.: 2437 3651